

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Maritxu Eguen Bengoetxea

*Munitibar-
Arbatzegi-
Gerrikaitz,
Bizkaia
(1929-2024)*

Aurkibidea

Biografia

Totorika auzoko Montezuri baserriko alaba. Hamalau neba-arrebatatik bigarrena izan zen eta etxean zuten beharra zela-eta, hamahiru urtegar Txori tabernara joan zen neskame. Hiru urtez Txorin egon ostean, Bolibarko medikuarenera joan zen eta medikuagaz Somorrostron eta Larrabetzun ere egon zen lanean. Bere auzoko [Angelita Malleagaz](#) eta Gerrikaizko [Julia Zuazogaz](#) batera kontatu zizkigun beraien ume eta gazte garaiko Munitibarko kontuak. Argazkian ezkerrean agertzen dena da Maritxu.

Zintak

MUN-016

- **Proiektua:** Munitibarko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-10-12
- **Iraupena:** 61 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Gallastegi, Maddi

MUN-017

- **Proiektua:** Munitibarko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-10-12
- **Iraupena:** 45 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Maritxu 13 urte zituenetik neskame lanetan

- **Erref:** MUN-016/005
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 00:12:01. **Bukatu:** 00:14:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>Etxean hainbeste izanda, lan egin behar izan zuten gazte-gaztetatik.

Maritxu 13 urterekin neskame joan zen, umeak zaintzera. Neskame lanetan aritu zen etxean apaizak, maisuak, maistrak... hartzen omen zituzten, apopilo. Jornalik ez zuen ikusten berak, etxeko jabea amarekin konponduko zelakoan dago. Ondoren, han eta hemen ibili zen neskame lanetan.</p>

2. Elizpeko eskolara

- **Erref:** MUN-016/006
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:14:39. **Bukatu:** 00:17:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Eskolara ez joatearren itaurrean ere ibiltzen omen ziren. Hirurak eskola berean ibili ziren, eliza azpian zegoen nesken eskola Munitibarren. Mutilen eskola, ostera, udaletxea zegoen lekuan zegoen. Errekreoan, eskailerak gorotzez beteta egoten zirenez, eskailerak garbitzen egon behar izaten zuten.</p>

3. Bataioak

- **Erref:** MUN-016/009
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:18:27. **Bukatu:** 00:22:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak

Laburpena:

<p>Bataioetan familia elkartu eta haurra bataiatu ostean, eliza ondoan tabernarik egonez gero, kafesne bat hartu edo zerbait jateko aprobetxatzen zuten. Haurrari amabitxiak edo aita bitxiak jartzen zion izena. Etxean ere bataiatu ohi ziren haurrak, zerbait pasatuz gero bataiatuta egon zedin.</p>

4. Hiletak

- **Erref:** MUN-016/010
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:22:33. **Bukatu:** 00:25:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak

Laburpena:

<p>Lehenengo, bigarren eta hirugarren klaseko hiletak izaten ziren orduan. Sepulturak egoten ziren elizan, kandelekin, eta dirua batzeko otartxo batekin. Apaizak meza amaitu ostean, Pater Noster errezatzen zuen sepultura aurrean. Gertukoren bat hiltzen zenean, lutoa egin ohi zuten, mantila luzeak janzten zituzten lehen, gerora arropa beltzak janztearekin nahikoa izaten zen.</p>

5. Kanpaikada desberdinak hildakoa nor zenaren arabera

- **Erref:** MUN-016/011
- **Iraupena:** 0:04:04. **Hasi:** 00:25:47. **Bukatu:** 00:29:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kanpaiak
- Familia eta harremanak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak

Laburpena:

<p>Luto garaian ezin izaten zuten dantzarik egin. Kanpaien bitartez jakiten zuten herrian norbait hil zela. Betiko kanpaikadez gain, hil zena gizonezkoa bazen hiru kanpaikada gehiago entzuten ziren, emakumezkoa bazen hildakoa, bi gehiago, eta haurra izanez gero, txilina jotzen zuten. Gauean gaubela izaten zen, jendea hildakoaren etxera gerturatzen zen arrosarioa errezatzera, hori ere amaitu zen, arrosarioa errezatu baino, txutxu-mutxuka aritzen zelako jendea. Hileta egunean, familiakoak bazkaltzera joan ohi ziren elizkizunaren ostean. Gorpua kanposantura eraman aurretik, elizara eramaten zuten.</p>

6. Jaunartzea

- **Erref:** MUN-016/012
- **Iraupena:** 0:04:14. **Hasi:** 00:29:51. **Bukatu:** 00:34:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

<p>Jaunartzea sei eta zazpi urterekin egin zuten. Jaunartzea egin baino bi hilabete lehenago, dotrina ikasi behar izaten zuten sakristian, neskak eta mutilak elkarrekin. Jaunartzeko arropak herriko jostun batek neurrira egin zizkien.</p>

7. Ezkontzak

- **Erref:** MUN-016/013
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:34:05. **Bukatu:** 00:36:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

<p>Gehienak beltzez ezkontzen ei ziren orduan. Julia ere beltzez ezkondu zen, Maritxu zuriz, eta Angelita lilaz. Ezkondu eta ospakizunak izaten ziren orduan ere, gerora sindikatua jarri zuten lekuan ospatu zuten ezkontza, eta bidaiatxoa ere egin zuten, Bilbora, Gernikara, eta baita Madrilera ere.</p>

8. Uztarria, nabasia eta goldea

- **Erref:** MUN-016/015
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:38:19. **Bukatu:** 00:40:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak

Laburpena:

<p>Paretan zintzilik dauden lan tresnei buruz dabilta, uztarria eta nabasia zertarako erabiltzen ziren azaltzen dute. Goldea ere bazuten baserrian, lurra lantzeko.</p>

9. Auzolanean lurra laiatzen

- **Erref:** MUN-016/016
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:40:12. **Bukatu:** 00:42:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

<p>Auzolanean egiten zuten lan asko, lurra laiatzen, eta abar. Angelitak inoiz ez zuen lurra laiatu, beste biak bai. Gari-jotzean ere elkarri laguntzen zieten kofradia denek. Uda nahiz negu, berdin egin behar izaten zen lana baserrian.</p>

10. Jolasean, kubika eta marraka

- **Erref:** MUN-016/017
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:42:27. **Bukatu:** 00:43:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

<p>Lan asko egon arren baserrian, jolaserako tarteak ere hartzen zituzten, kubika eta marraka aritzen ziren askotan.</p>

11. Aponekin eta sokadantz

- **Erref:** MUN-016/019
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:44:04. **Bukatu:** 00:48:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Neskek eta mutilek elkarrekin jolasten zuten errekreio garaian. Aponekin jolasten zuten batzuetan, sokadantzan besteetan. Zuhaitzen sustrai edo adar maluekin aritzen ziren sokadantzan, kantuan eta saltoka. Sokadantzako abesti bat abesten dute, gazteleraz, eta aponekin nola jolasten zuten ere azaltzen dute. Bildotsak hiltzeko desiratzen egoten ziren, aponak hartzeko, margotu ere egiten zituzten aponak. Pilotan ez ziren aritzen, mutilak gehiago.

12. "El elefante" komuneko papera

- **Erref:** MUN-016/020
- **Iraupena:** 0:02:38. **Hasi:** 00:48:32. **Bukatu:** 00:51:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Komunik ez zegoen garaian, sabaian eserita egon ahal izateko egituraren bat prestatzen zuten egurrekin, eta bertan egiten zituzten egin beharrekoak, dena kortara erortzen zelarik. Ipurdia garbitzeko, belar lehorrak edo egunkari zatiak erabiltzen zituzten. "El elefante" komuneko papera geroko kontua izan zen.

13. Menda belarrak izaretan

- **Erref:** MUN-016/021
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:51:10. **Bukatu:** 00:54:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:

Igandeetan garbitzen zuten euren burua, galdarak ipintzen zituzten inguruan, eta haiekin busti eta garbitzen ziren. Sutaitsa ere erabili izan zuten, arropak garbitzeko. Menda belarrak eta bestelakoak erabili izan zituzten izara artean sartzeko, ondo usain zezaten izarek. Zorriak zirela-eta, ez omen zuten zorri askorik izaten.

14. Hilekoa zer zen ere ez zekiten

- **Erref:** MUN-016/022
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:54:13. **Bukatu:** 00:58:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Sexua
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

<p>Ur berorik ez zegoenez, hilekoarekin zeudenean ez bainatzeko edo ez garbitzeko esaten zieten, hilekoa moztuko zitzaielakoan. Hilekoa etorri zitzaienean zer zen ere ez zekiten, eta hilekoarekin zeudenean jantzen zituzten trapuak ezkutuan garbitu behar izaten zituzten, ur beroa eta lixibaz.</p>

Transkripzioa

- Esan dozu garbitxu domekatan baiña hillekuekaz egonda-eta, andrazkoa?
- Angelita: Bueno, ordun ba zozer. Gauza haundik ez ordun be garbittu.
- Julia: Ordun be, asko ez.
- Angelita: Esan gure dotena /quotena/, domeketan bai baiña bixen bittartin...
- Bai baiña diñot, hillekuekaz egon ezkerro eta igual hori be, garbitxuko ziñien orduen.
- Angelita: Garbittu bai baiña ez esan gure dot /gurot/...
- Julia: Oingo besterik ez. Oingo bestin.
- Angelita: Hori baño gogorraue, hillekuaz eoten zanin ez zala baño biher esaten eben. Kortau eitten zala hilleku te. Bai, ez zala baño biher. Osea gorputzen kontrasti. Klaro, ordun ur beroik bez ta ur hotzagaz baño biher ta hori gorputzen kontrastiaz ez zala baño biher.
- Maritxu: Txarra dala esaten eben bai.
- Angelita: Hori esaten eben. "Ene, umie gero, ez zaitxez busti gero hilekuaz ta zaz, ume!"
- Zuek jakin zenduen zer zan hillekue?
- Angelita: Bai zera jakin.
- Heldu zan egunien?
- Julia: Zer etorri biher ete ban hantxe.
- Angelita: Zer ete dan. Nik neuk badakit: "Ama, nin neu odoletan naz. Nik ez dakit zer deketan". "Trankil trankil, ez da hori ezebe ta baiña, aurretik ezebez.
- Julia: Oin dakizienan erdixe bez.
- Angelita: Ta berak konpresa batzuk eta baiña telazkuk e bueno, pañozkuek, pañozkuk eindde ta. Eukitten zittuezan.
- Julia: Baña oinguk jaurti eitten di ta harek garbittu ein biher zin /bizin/ .
- Angelita: Bai, harek garbittu ein biher zin /bizin/. Ta iñok ikusi ez daixen gordeta ixil-ixilik.
- Maritxu: Siketzen be ni akordetan na baten siketzen ipini nittuzen holan e zerin de gure amumak: "Horrek ez di ipintten hor bistan".
- Angelita: Bai, bai, hoixeaittik ba, harek ezkutaute, harek iñok ez zittun ikusi biher. Harek sagrauek zin. Gauza sagrauek zin harek.
- Julia: Iñor ez euen artien garbittu te...
- Angelita: Bai, iñor ez dauenin garbittu be.
- Maritxu: Horrek hor bistan ez di ipintten.
- Julia: Iñok ikusi ez daixen.
- Ta horrek be suteko heutsegaz?
- Angelita: Bueno ez gure denporan baeuen ia lejia, baeuen lejia. Lelengo jabonaute biher dan modun /bidamodun/ ta gero lejiaz ta. Bai baeuen lejia, gure denporako baeuen.
- Baiña horrek garbitzie erreza ez zan izengo ba, pañuek-eta.
- Angelita: Puf! ademas siketute, harek.
- Maritxu: Siketute bai, baiña momentun eindde arin kentzen zin e!
- Julia: Bai ba, jaboiaz ta errez garbitzen eben. Apur bat siketzen badie gogortu eitten zin.
- Angelita: Bai, bai, baña iñor etxin egoten bazan ezin zenduzen garbittu.

- Maritxu: Ni jeneralin bakarrik egoten nitzen etxin ta.

- Angelita: Bai, hoixe, bakarrik egon ezkeru zoker.

- Maritxu: Danak egoten zin kanpuna biherria ta ni bakarrik hantxe.

- Angelita: Iñor eoten bazan etxin ezin zenduza garbittu, iñor etxin ez dauena.

- Julia: Neuk be Mendiola egoten nitzena, harek danak ebixen artien garbitzen nitxun harek ta balkoien ipiñi, balkoien barrun.

- Angelita: Ta gero, erdi bustixek badaz ba hau edo barrure sartu, iñok ikusi ez daixen.

- Julia: Jesus...

- Angelita: Horrek holantxeik die.

- Maritxu: Lehen etxin umik be hoixe, zerakin ipintten zin...

- Angelita: Bai, zerak, pañuk, pikuk, pikuk. Hiru puntuko...

- Maritxu: Gasak azpidxen. Ta harek be garbittu ein biher ixeten zin.

- Angelita: Bai, harek be garbittu ein biher izeten zin.

- Maritxu: Bai, oingo modun bota ez.

- Angelita: Bai, geure umin denporan be bai e!

- Maritxu: Geure umin denporan be bai.

- Angelita: Ta gero zelako bentajie honek bestiok etorri zini, bueno, botatekuk danak. Diferente.

- Maritxu: Ta harek be ur irakiñe bota ta lejiak ez jakuela /etxakuela/ ipiñi biher umin zerai ta.

- Julia: Eperdixe erretan jakie.

- Angelita: Bai, eperdi ta harek be jabon-uraz pixkat e egosi, zera egosi.

- Maritxu: Egosi ur beruaz ta kentzen dxakuezan mantxak.

- Angelita: Garbitzen zin.

- Julia: Ez zin errezak egoten gero.

- Angelita: Ez, ez, ez.

- Maritxu: Ta ba holantxeik. Holantxeik zan gure bizimodu.

- Julia: Oingu ikusi. Oinguk holakuk izen bazittuan, eneei!

- Angelita: Siñestu bai ala?

- Julia: Zertzuk pasau biko zittuen.

- Angelita: Siñestu bai?

- Siñestu bai, bai. Siñestu bai baña.

- Angelita: Neuk dakitteten baten hoixe esan da: “calla abuela” esango dabe, “eres más antiguadas, dices cada disparate”. Lehenengoko berbie.

- Julia: Bai, Iziarrek-eta.

- Angelita: Bueno!

15. Etxeko garbitasuna

- **Erref:** MUN-016/023
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:58:16. **Bukatu:** 01:00:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Astean behin garbiketa orokorra egiten zuten etxean, sukaldea-eta egunero garbitzen zen. Sukaldeko lurra porlanezkoa izaten zen normalean. Izarak garbitzeko, aurreko egunetik beratzen jarri behar izaten ziren, ur berotan.</p>

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com